Педагогічний такт учителя

Особливості педагогічного такту. Такт, як відомо, – одна з моральних категорій. Тактовна поведінка вимагає в складних і суперечливих ситуаціях зберігати повагу до людини, морального компромісу, свідомого пом'якшення тих чи інших вимог.
Педагогічний такт потрібно розглядати як важливу складову частину професійної майстерності вчителя. Це вміння педагога встановлювати педагогічно доцільний тон у спілкуванні з учнем. К. Д. Ушинський зазначав: "У школі повинна панувати атмосфера серйозності, яка припускає жарт, але не перетворює всю справу на жарт, лагідність без нудотності, справедливість без причепливості, доброта без слабкості, порядок без педантизму...".
Отже, дозування впливу педагога на учнів повинно бути коректним і ненав'язливим.
Можна виділити такі суттєві *ознаки (особливості) педагогічного такту вчителя:*

- • природність, простота, спілкування з дітьми, яке не допускає фальші;
- • щирість тону;
- • довіра до учня без потурання;
- • прохання без випрошування;
- • рекомендації й поради без нав'язливості;
- • переконання та вимога без примушування;
- • серйозність тону без створення скованості;
- • гумор й іронія без приниження гідності;
- • доброзичливість без запобігливості та ін.

Педагогічний такт, природно, має деякі особливості в роботі з учнями окремих навчально-вікових груп.
Стосовно молодших школярів – це безпосередність і коректність у поведінці вчителя: обняти дитину, погладити по голові, назвати зменшувальним іменем та ін.
У стосунках із підлітками важливі стриманість і простота, оскільки вони хочуть бути дорослішими й "дитячість" звертання до них дратує їх. Останнє особливо стосується учнів старших класів.
Отже,' педагогічний такт проявляється, передусім, у врівноваженій поведінці вчителя (витримка, володіння собою в поєднанні з безпосередністю в спілкуванні). Це передбачає також глибоку повагу до учня, підхід до нього з "оптимістичною гіпотезою" (А. С. Макаренко), навіть із ризиком помилитись, особливо, коли педагог використовує, наприклад, прийом деякого перебільшення успіхів школяра, щоб той відчув радість від успіхів.
Педагогічний такт учителя в процесі навчальної діяльності учнів. Під час перевірки й оцінювання знань школярів потрібне, передусім, їх уміння слухати, тобто бути зацікавленим, уважним, проявляти витримку під час відповідей дітей, заохочувати їхні зусилля репліками типу "Не хвилюйся, подумай" та ін., ніколи не дозволяти собі репліки типу "Це ні до чого!", "Ніколи від тебе не почую гарної відповіді!" й ін.
Усі учні охоче відповідають тому вчителеві, який уміє слухати, ставиться до них із повагою. При цьому важлива підтримка усмішкою, поглядом, мімікою, рухом голови на знак згоди. Найбільше не сприймається в поведінці педагога байдужість, часті коментарі під час відповіді, сарказм, зверхність та ін.
Пояснюючи новий матеріал, учитель не повинен "розжовувати" його, протиставляючи таким чином свої знання рівню підготовки учнів. Це знижує інтерес до засвоєння теми. Потрібно акцентувати увагу на суті питання зверненнями до дітей, які виражають довіру педагога до знань учнів і їхніх можливостей.
Виставляючи оцінки, потрібно коментувати їх так, щоб школярі бачили, що вчитель радіє кожному їхньому успіху, переживає кожну невдачу. Це створює атмосферу довірливого спілкування.

Самостійна робота учнів вимагає від педагога поєднання контролю з довірою. Тактовний учитель не буде постійно стежити за дітьми, контролювати кожен їхній рух.
У позакласній роботі з боку педагога повинні домінувати комунікативність, невимушеність, задушевність і розкованість. Вони особливо необхідні під час походу, бесіди, екскурсії, під час гри, біля вогнища та ін.
В основі конфліктів між учителем та учнями, як уже зазначалося вище, – безтактність педагога. Вона найчастіше проявляється в грубих зауваженнях до зовнішності учня, його розуму й здібностей, до елементів поведінки. Саме в таких випадках починається відчуженість школяра від свого вчителя, від процесу навчання, від школи взагалі.
Умови оволодіння педагогічним тактом. Педагогічний такт виховується, набувається одночасно з підвищенням педагогічної майстерності. Він – результат і показник духовної, моральної зрілості вчителя.
Які якості повинен формувати педагог, щоб бути тактовним? Це насамперед:

- • спостережливість та уважність, стійкий інтерес до людей, до навчально-виховного процесу;
- • самовладання, витримка, здатність у гострій конфліктній ситуації приймати тверде й продумане рішення;
- • повага до дітей, переконаність у їхніх добрих якостях і намірах;
- • уважне ставлення до проблем моралі, уміння в усьому виділяти моральну сторону вчинків;
- • уміння розуміти мотиви поведінки учнів, розпізнавати головні та другорядні мотиви, усвідомлені й неусвідомлені, випадкові та типові дії учня, брати до уваги його досвід, вік, індивідуальні якості;
- • уміти передбачати можливі наслідки своїх слів і вчинків, відкидати будь-які догматичні підходи;
- • творче мислення, сміливе й рішуче розв'язання своїх професійних проблем та ін.

Поняття педагогічної моралі. Педагогічний такт, як відомо, виступає особливою формою педагогічної моралі.
Педагогічна мораль – це сукупність специфічних вимог до педагога, пов'язаних із громадською думкою та професійною совістю, виконанням професійного обов'язку.
Цю сукупність специфічних вимог до вчителя концептуально можна розкрити за такою ***схемою****:*

- 1. Ставлення вчителя до своєї праці:
  - • обирати професію свідомо, згідно з покликанням;
  - • любити педагогічну працю, прагнути до творчості, використовувати нові прогресивні тенденції в навчанні й вихованні;
  - • поліпшувати умови педагогічної роботи;
- 2. Ставлення до учнів:
  - • ставлення як до особистості;
  - • прагнути, щоб ставлення до школяра було діловим, мало товариський характер;
  - • любити дітей, бути уважним до кожного учня;
  - • вивчати внутрішній світ школярів, умови їхнього життя й діяльності, щоб приймати педагогічно правильні рішення;
  - • бути обгрунтовано вимогливим до учня, реалістичним і доброзичливим;
  - • нести моральну відповідальність за характер стосунків у системі "учитель-учень";
  - • вірити в духовне й фізичне вдосконалення школяра;
  - • бути витриманим з учнем, уміти терпляче вислуховувати його та переконувати;
  - • зміцнювати свій авторитет як людини-професіонала серед школярів;

- o • не принижувати гідності дитини, бути непримиренним до подібних дій колег.
- 3. Ставлення до учнівського колективу:
  - o • спиратися на учнівський колектив;
  - o • зважати на позицію учнівського колективу;
  - o • використовувати колектив класу для впливу на окремих учнів;
  - o • зважати на право учнівського колективу розв'язувати свої внутрішні справи;
  - o • знати рівень розвитку учнівського колективу та внесок окремих учнів у його формування;
  - o • бути непримиримим до проявів індивідуалізму, лжеколективізму, які руйнують колектив класу й ін.

Практичне завдання

1. *Підготуйте рекомендації молодому вчителеві при спілкуванні з: Колегою, Батьками, Учнями.*